11.1.2019

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta/ 00102 Eduskunta / LiV@eduskunta.fi

ASIA: **HE 157/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi liikenteen palveluista annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi**

VIITE: **Invalidiliiton asiantuntijalausunto 11.01.2019 Liikenne- ja viestintävaliokunnan kokoukseen**

Invalidiliitto ry kiittää kohteliaimmin eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnan antamaa mahdollisuutta tulla kuulluksi hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi liikenteen palveluista annetun lain muuttamisesta ja eräistä siihen liittyvistä laeista.

Invalidiliitto ry on fyysisesti vammaisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Invalidiliitossa on 30 000 henkilöjäsentä ja 146 jäsenyhdistä.

Liikennepalvelulaki aiheuttaa ongelmia erityisryhmien matkustajaturvallisuudelle

Invalidiliitto ottaa lausunnossaan kantaa esityksen osalta ainoastaan siinä esitettyyn osaan, jossa ehdotetaan taksinkuljettajan paikallistuntemuksen kokeesta luopumista. **Lausunnossamme perustellut näkemyksemme liittyvät ns. erityisryhmien (vammaiset- ja ikääntyvät ihmiset sekä koululaiset) asemaan taksin asiakkaina**. Asiakkuus voi perustua tavalliseen kuluttaja-asemaan, mutta yleisimmin kuitenkin julkisesti rahoitettujen matkojen asiakkuuteen.

Julkisesti rahoitettujen matkojen osalta toimijoita ovat koulutoimi, sosiaalitoimi sekä Kela. Lain säätämisen yhteydessä on painotettu, että julkisesti rahoitettujen matkojen osalta kilpailutuksen kautta voidaan turvata asiakkaiden oikeudet ja näin myös riittävät

Invalidiliitto ry / Invalidförbundet rf // Finnish association of people with physical disabilities
Mannerheimintie 107 / Mannerheimvägen 107, FIN-00280 Helsinki / Helsingfors, Finland puh. / tel. +358 9 613191, faksi / telefax +358 9 146 1443, www.invalidiliitto.fi

laatuvaatimukset esimerkiksi taksinkuljettajien osaamisen osalta, mikä vähentäisi lakisääteisten koulutusten merkitystä.

Näin ei ole kuitenkaan käynyt, vaan päinvastoin. Asiakkaalla ei ole käytännössä vaikutusmahdollisuutta tai roolia palveluiden kilpailutuksessa.

Henkilöliikenteen palvelut tulee nähdä kokonaisuutena, jotka toimivina turvaavat yhdenvertaisesti kaikkien kansalaisten liikkumisen oikeutta. Tätä edellyttää myös **YK:n vammaissopimuksen 20 artikla**, jossa säädetään valtion velvollisuudesta turvata henkilökohtainen liikkuminen seuraavasti:
Sopimuspuolet toteuttavat tehokkaat toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille mahdollisimman itsenäisen henkilökohtaisen liikkumisen, muun muassa:

a) *helpottamalla vammaisten henkilöiden henkilökohtaista liikkumista sillä tavalla kuin ja silloin kun he haluavat sekä kohtuulliseen hintaan*;

Lisäksi huomioitavaksi tulee **YK:n vammaissopimuksen 9 artikla**, jossa säädetään vammaisten henkilöiden mahdollisuudesta osallistua täysimääräisesti elämän kaikilla osa-alueilla, huomioiden myös yhdenvertaisen pääsyn mm. fyysiseen ympäristöön ja kuljetuksiin. Liikennepalveluiden osalta huomioitavaksi tulee henkilöliikenteen kuljettajien osalta kyseisen artiklan kohta;

c) annetaan sidosryhmille koulutusta vammaisten ihmisten kohtaamista esteettömyyskysymyksistä.

Vaikutusarviointia ei ole tehty liikenne- ja asiakasturvallisuuden vaikutuksista erityisryhmille

Erityisryhmille on tärkeää matkustajaturvallisuus ja luottamus taksinkuljettajaan.

- Invalidiliitto toteaa, että esitystä ei ole arvioitu yhteiskunnallisten vaikutusten näkökulmasta liikenne- ja asiakasturvallisuutta koskien.

Keskeisenä ongelmana on ollut, ettei ala houkuttele kykeneviä, päteviä ja sopivia henkilöitä ja siten taksinkuljettajista on pulaa. Nyt käsillä olevassa hallituksen esityksessä perusteena taksinkuljettajan kokeen kevennykselle on tuotu esiin seuraavaa; sääntelyn sujuvoittaminen, kuljettajapulan helpottaminen mm. paikallistuntemuskokeen

Invalidiliitto ry / Invalidförbundet rf // Finnish association of people with physical disabilities
Mannerheimintie 107 / Mannerheimvägen 107, FIN-00280 Helsinki / Helsingfors, Finland puh. / tel. +358 9 613191, faksi / telefax +358 9 146 1443, www.invalidiliitto.fi

poistamisella, koska siinä on suuret hylkäämisprosentit. Lisäksi perusteluna on tuotu esiin kokeen aiheuttavan turhia kustannuksia ja vaivannäköä kuljettajakokelaille sekä hallinnollista taakkaa viranomaisille.

- Invalidiliitto pitää välttämättömänä, ettei asiakas- ja liikenneturvallisuutta tule vaarantaa millään perustein, päinvastoin erityisryhmien osalta sitä tulee vahvistaa.

Paikallistuntemuksen kokeesta ei tule luopua

Trafin 1.7.2018 antama määräys taksinkuljettajan kokeen vaatimuksista sisältää seuraavat osa-alueet; matkustajan turvallisuus, matkustajan toimintarajoitteet sekä paikallistuntemuksen.

Aiemmin liikennepalvelulain uudistuksen yhteydessä taksinkuljettajilta poistettiin koulutusvelvoite. Tämän yhteydessä olisi voitu tukea kuljettajien ammattitaitoa myös erityisryhmien tunnistamisessa, avustamisessa ja kuljettamisessa.

Taksinkuljettajan koulutuksen poistumisen jälkeen se, miten erityisryhmään kuuluvan matkustajan turvallisuus, hänen toimintarajoitteet sekä paikallistuntemusosaaminen arvioidaan, on tosiasiallisesti epäselvää ja sattumanvaraista. Liikennepalvelulain mukaan vastuu on liikenteenharjoittajalla, mitä Invalidiliitto ei pidä riittävänä. Vaarana on näissä tilanteissa jälkikäteen realisoituvat vahingonkorvauskanteet, joiden kantamiseen erityisryhmillä ei ole useimmiten mahdollisuutta.

Ehdotukset paikallistuntemuksen kokeesta luopumisesta ja jo aiemmin poistettu velvoite taksinkuljettajan kouluttautumisesta, kumuloituvat vahvana riskinä heikentäen taksiliikenteen laatua, turvallisuutta sekä palvelun toimivuutta.

Nyt osaaminen tulee kertymään kokemuksien kautta ja asiakkaat joutuvat neuvomaan kerta toisensa jälkeen kuljettajaa toimimaan oikein ja asianmukaisesti.

Invalidiliitto ry / Invalidförbundet rf // Finnish association of people with physical disabilities
Mannerheimintie 107 / Mannerheimvägen 107, FIN-00280 Helsinki / Helsingfors, Finland puh. / tel. +358 9 613191, faksi / telefax +358 9 146 1443, www.invalidiliitto.fi

Yleisesti on esitetty, että asemapaikkavelvoitteen poistumisen myötä paikallistuntemuksella ei enää olisi tarvetta. Invalidiliitto näkee asian nimenomaan erityisryhmien näkökulmasta toisin. Esityksen perusteluissa todetaan, että liikennepalvelulain myötä kuljettaja voi suorittaa kuljetuksia riippumatta siitä, mille alueelle paikallistuntemusta mittaava taksinkuljettajan koe on hyväksytysti suoritettu.

Selvää on, että paikallistuntemusosio ei nyt tällaisenaan vielä takaa paikallistuntemusta. On kuitenkin muistettava, että paikallistuntemuksella on mitä suurin merkitys ammattitaitoisessa taksiliikenteessä ja osana asiakasturvallisuutta.

Myös LVM julkaisuja 14/2018 Liikennepalvelulain seurantaraportti osoittaa, että liikennepalvelulain voimaantulon jälkeen esitetyt palvelun laatuun liittyvistä muutoksista kohdistuivat tyypillisimmin tyytymättömyyteen palvelujen laadussa, jonka oli aiheuttanut se, ettei kuljettaja löytänyt osoitetta tai tuntenut seutua.

Paikallistuntemuskoe mittaa muun muassa kykyä oppia ja omaksua, sen lisäksi kun se turvaa paikallistuntemuksen. Nämä kaikki vahvistavat soveltamiskykyä uusissakin toimintaympäristöissä, vaikka asemapaikkavelvoitetta ei enää ole. Riittävä ammattitaito tuo työtyytyväisyyttä ja vähentää henkilöstön vaihtuvuutta.

Tärkeää on myös kielitaito, jota paikallistuntemusta mittaavassa kokeessa tarvitaan. Erityisesti toimintakyvyltään rajoittuneiden asiakkaiden kohdalla merkitystä on suomen-, mutta myös ruotsinkielen osaamisella. **Eri tavoin toimintakyvyiltä rajoittuneet asiakkaat tarvitsevat usein myös erityistä palvelua, mm. hidasajo tai apuvälineiden käsittely ja asiakkaan avustaminen ajoneuvoon ja sieltä pois. Tämä ei ole mahdollista ilman yhteistä kieltä, mikä on myös liikennepalvelulain velvoite.**

Liikennepalvelulain voimaantulon jälkeen tehdyt selvitykset osoittavat erityisryhmien turvallisuuden huonontuneen merkittävästi

Samaan aikaan taksimarkkinoiden vapautumisen kanssa liikennepalvelulain perusteella luovuttiin taksinkuljettajan koulutuksesta ja invataksinkuljettajan erityisistä terveysvaatimuksista ja ajoneuvon varusteisiin liittyvistä velvoitteista.

Invalidiliitto ry / Invalidförbundet rf // Finnish association of people with physical disabilities
Mannerheimintie 107 / Mannerheimvägen 107, FIN-00280 Helsinki / Helsingfors, Finland puh. / tel. +358 9 613191, faksi / telefax +358 9 146 1443, www.invalidiliitto.fi

11.1.2019

Syksyn 2018 on tehty selvityksiä liikennepalvelulain muutoksen vaikutuksista 1.7.2018 jälkeen.

1. Invalidiliitto, ” Mitä mieltä taksipalveluista?”

Invalidiliitto on tehnyt syksyllä 2018 selvityksen käyttäjäkokemuksista liikennepalvelulain voimaantulon aiheuttamista vaikutuksista. Tulokset ovat karua luettavaa. Kaikissa eri osakysymyksissä, riippumatta palvelun tarjoajasta, nousivat **keskeisiksi kysymyksiksi kuljettajan osaaminen ja sen puutteet, kaluston puutteet sekä kuljetuksen saamisen epävarmuus ja epätäsmällisyys**. Useissa vastauksissa tulivat esille, miten kuljettajat eivät osanneet varmistaa pyörätuolinkäyttäjän turvallisuutta asianmukaisin kiinnityksin tai käyttää maksupäätettä.
Esiin tuli myös miten kuljettaja ajaa navigaattorin avulla, mutta silti ei suoriudu ajosta ilman reittiohjeistusta. Näissä tilanteissa asiakas on joutunut neuvomaan kuljettajalle reitin jopa tilanteissa, joissa asiakas ei olisi tähän kunnolla kyennyt aistivammoista johtuen.

Monet vastaajista kertoivat taksin myöhästyneen, sillä seurauksella, että asiakas ei ollut ehtinyt sovitulle vastaanotto-, hoito- tai kuntoutuskäynnille. Lisäksi vastauksissa tuli esiin, ettei kuljettajalla ei ollut tietoa, missä ko. terveydenhuollon toimipaikka sijaitsee. Em. mainituilla epäkohdilla voidaan nähdä suorayhteys kuljettajan paikallistuntemuksen puutteeseen.

Näissä tilanteissa yksittäiselle kansalaiselle aiheutuvan kohtuuttoman haitan ohella tulee nähdä siihen kytkeytyvä yhteiskunnallinen haitta suhteessa terveydenhuollon kustannuksiin ja mahdollisten lisäpalvelujen tarpeeseen.

Kuljettajan osaaminen on ollut riippuvainen myös kielitaidosta tai sen puutteesta, joka on vaikuttanut myös siihen, miten hyvin tai huonosti asiakasta ja asiakkaan tarpeita kuljetuksessa kuin myös reitin valinnassa on kuunneltu ja toteutettu.

Invalidiliitto ry / Invalidförbundet rf // Finnish association of people with physical disabilities
Mannerheimintie 107 / Mannerheimvägen 107, FIN-00280 Helsinki / Helsingfors, Finland puh. / tel. +358 9 613191, faksi / telefax +358 9 146 1443, www.invalidiliitto.fi

2. **Trafi Liikenteen turvallisuusvirasto, Kansalaisten ja erityisryhmien kokemukset liikennepalveluista**
   Trafi toteutti taksiliikenteen muutosta koskevan ensimmäisen seurantatutkimuksen elo-syyskuussa 2018. Siinä selvitettiin myös erityisryhmien kokemuksia (N=400). Yksi **keskeinen haaste oli erityisryhmien turvallisuustarpeiden huomioiminen matkan aikana**, merkittävimpinä turvallisuuspuutteina nähtiin riski jäädä ilman tarvittavaa avustamista ja puutteellinen turvallisuus esteettömissä ajoneuvoissa sekä ajotavasta johtuvan loukkaantumisriski ja osaamattomuuden hissien tai ramppien käytössä sekä pyörätuolien kiinnittämisessä. Lisäksi erityisryhmien edustajista 59 prosentilla oli ollut ongelmia palvelun saatavuudessa. Vastaukset olivat yhdensuuntaisia Invalidiliiton tekemän selvityksen kanssa.

3. **Suomen Taksiliitto ja Invalidiliitto, Kysely Kela-korvattavista taksimatkoista**
   Suomen Taksiliitto teki yhteisen kyselyn Invalidiliiton kanssa lokakuussa 2018, joka kohdistui Taksiliiton alueyhdistyksille ja Kela-matkojen välityskeskuksiin. **Vastukset tässäkin yhteydessä tukivat monin osin Invalidiliiton selvitystä**. Kyselyssä vahvuutena nousi esiin kuljettajien osaaminen, nähtiin vastaajien taholta koulutukselle edelleen tarvetta kohdennettuna välityskeskuksiin mutta myös kuljettajiin.

Lopuksi

- Invalidiliiton mielestä lähes yksinomaan erityisryhmien harteille kaatuvia turvallisuutta heikentäviä lievennyksiä lainsäädäntöön ei tulisi hyväksyä. Lain uudistamisen yhteydessä on käynyt niin, että yleisesti kansalaisten luottamus taksipalveluihin on kyetty säilyttämään. Erityisryhmien osalta on kuitenkin käynyt päinvastoin. Tätä osoittaa myös Trafin tekemä selvitys erityisryhmien kohdalta. Invalidiliitto korostaa lainsäädännön vaikutusten yhdenvertaisuutta, joka ei saa syrjiä tiettyjä asiakasryhmiä.

Kuljettajan koulutusvaatimusten heikennykset on hallituksen esityksessä perusteltu pelkästään työvoimapulan ja hallinnollisen työn keventämisen näkökulmista huomioimatta eri palvelunkäyttäjäryhmiä. Kuljettajan osaamista tulisi paremminkin vahvistaa eikä heikentää.

Invalidiliitto ry / Invalidförbundet rf // Finnish association of people with physical disabilities
Mannerheimintie 107 / Mannerheimvägen 107, FIN-00280 Helsinki / Helsingfors, Finland puh. / tel. +358 9 613191, faksi / telefax +358 9 146 1443, www.invalidiliitto.fi

11.1.2019

- **Invalidiliitto ehdottaa, että paikallistuntemusta mittaava koe säilytetään palvelunkäyttäjien matkustus- ja liikenneturvallisuus huomioiden ja että sitä paremminkin täsmennetään, nimenomaan erityisryhmien tarpeiden näkökulmasta.**

- **Invalidiliitto toivoo, että valiokunta antaisi lausuman, jonka perusteella erityisryhmien liikennepalveluiden turvallisuutta seurataan ja tarvittaessa ryhdytään erityisryhmien liikennepalveluihin liittyvien kuljettajan osaamisen varmistaviin toimenpiteisiin, esimerkiksi tähän kohdistetulla erityisellä koulutusvaatimuksella.**

Toimivien taksipalveluiden yhteiskunnallinen merkitys ja tehtävä toteuttaa vammaisten ihmisen oikeutta liikkua, tulee tunnistaa ja tunnustaa. Toivomme, että valiokunta ottaa huomioon esittämämme.

Helsingissä 9. tammikuuta 2019

Petri Pohjonen
pääjohtaja

Laura Andersson
yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätietoja:
lakimies Elina Nieminen, elina.nieminen@invalidiliitto.fi, p. 044 765 0663
sosiaali- ja terveyspoliittinen asiantuntija Riitta Saksanen,
riitta.saksanen@invalidiliitto.fi, p. 044 765 0498